

Václav Šilpoch, Transfer medicínských znalostí v rudolfínské Praze: Regimet zdraví Henrycha Rankovia v překladu Adama Hubera z Risenpachu, FHS UK, bakalářská práce, 65 stran

Příručka známá jako *Regiment zdraví*, kterou z originálu *De conservanda valetudine liber* Henricha Rantzaua (Rantzovia) přeložil Adam Huber a byla vydána veleslavínskou oficínou v roce 1587, se sice těší dlouhodobému zájmu badatelů a badatelek, stále však představuje fascinující pramen, který lze zkoumat z různých perspektiv. Kolega Šilpoch se ve své bakalářské práci rozhodl na něj podívat optikou intelektuálního transferu, konkrétně přenosu medicínských vědomostí prostřednictvím média tištěné knihy.

Výsledky jeho výzkumu jsou přesvědčivé. Bakalářská práce je poměrně rozsáhlá a velmi přehledně strukturovaná. V úvodní části kol. Šilpoch podrobně reflektuje metody, které při výzkumu použil. Jasně definuje své badatelské otázky a pojednává o dosavadních vydáních svého hlavního zdroje. Zásadní pro jeho interpretaci jen pak čtvrtá kapitola (str. 16n), kterou zahajuje přehledný výklad o humanismu, renesanční medicíně a jejím koloniálním kontextu. Kol. Šilpoch dále pojednává o autoritách renesančního lékařství a o renesančních medicínských koncepcích. Platí při tom, že ke každé osobnosti či škole sice existuje rozsáhlejší odborná literatura (v případě galenismu třeba i původní česká), to však nemění nic na tom, že se nám zde nabízí solidní úvod do problematiky. Zásadní je také otázka médií, která se podílela na šíření medicínských znalostí; kol. Šilpoch velmi příhodně zmiňuje roli učenecké korespondence, což je v současném českém bádání oblast, která se dynamicky vyvíjí a již se věnuje několik mezinárodních projektů.

Samotného *Regimentu zdraví* se týkají kapitoly od strany 30. Kol. Šilpoch nejprve biograficky pojednává o původcích díla, následně se věnuje analýze medicínských představ v Huberově předmluvě a později veršům tzv. salernské školy, které byly k překladu přidány. Je poněkud škoda, že v bibliografických pasážích nevycházel ze základních literárněhistorických příruček, a to jak starších, tak publikovaných teprve nedávno (Rukověť humanistické literatury, Lexikon české literatury, několik prosopografických syntéz Martina Holého či nejnověji *Companion to Central and Eastern European Humanism II/1: The Czech lands*).

Jeho hlavní zájem však směřuje k něčemu významnějšímu – zjistit, na jaké intelektuální zdroje a medicínské autority se odvolává hlavní text *Regimentu zdraví* a jak se na jeho stránkách odráží úroveň dobového medicínského poznání (humorální patologie, teorie temperamentů, astromedicína ad.). Stopování explicitních odkazů v textu ukázalo, že se uplatnily jak obvyklé antické autority (především Hippokratés, Galénos, Aristotelés, Cicero či Xenofón, na str. 43 zaměněný s Xenofanem z Kolofonu), arabští a židovští učenci (především Avicenna) a středověcí autoři (Albert Veliký, Isidor ze Sevilly). Přínosné také je, že kol. Šilpoch citace v příloze své bakalářské práce kvantifikuje. Méně početné, i když o nic méně zajímavé, se ukazují zmínky o Rantzoviových současníkách a jejich lékařských pojednáních. Je zapotřebí ocenit, že se kol. Šilpoch pokusil propojit pasáže o členech Rantzoviovy rodiny

s jeho učeneckou sebe prezentací, protože právě ta představuje další z vlivných témat intelektuálních dějin v posledních letech.

Tolik o explicitních odkazech, protože implicitní či kontextuální odkazy práce spíše neřeší; to platí i pro jinak zajímavou kapitolu o vlivu humorální teorie a nauky o temperamtech na *Regiment zdraví*, protože tyto koncepty se na implicitní rovině v knize objevují mnohem častěji. Zmínka o mistru Havlovi (s. 49) by nás zase mohla podnítit k úvaze, jakým způsobem Adam Huber a Daniel Adam původní text v procesu překladu rozšiřovali, aby jej přizpůsobili kulturním očekáváním českého prostředí.

Ke kapitole o salernských verších jen dodejme, že jejich připojení k překladu mohlo souviset s poměrně jednoduchým, prakticky orientovaným a snadno zapamatovatelným obsahem těchto veršů. Mohly posloužit jako svého druhu stručný a obsahově hutný naučný dodatek k celému dílu. K výkladu o *Regimentu zdraví* kol. Šilpoch nakonec přidává kratší komparativní kapitolu, v níž překlad srovnává s jedním z pozdějších vydání spisu o „pouštění krve“ Jana Berky z Chocně. Berkův text ovšem podle mého názoru odkazuje k lékařské praxi o půlstoletí dříve, není tudíž úplně jasné, proč byl do práce zařazen. Každopádně se Berkův pohled na tuto problematiku od *Regimentu zdraví* výrazněji neodlišuje.

Předložená práce je tedy velmi kvalitní, jak z hlediska nápadu, tak rozsahu a solidně provedeného výzkumu. Celkově je zapotřebí ocenit volbu výzkumného tématu, které vyžadovalo studium rozsáhlé sekundární literatury a práci s náročným a rozsáhlým raněnovověkým textem (resp. jeho nedávnou edicí, kterou připravil kolega Martin Žemla ve spolupráci s Ruth J. Weiniger). Jedná se o zajímavý pokus o hledání cest, jak se do českého prostředí šířily medicínské poznatky.

Musím přiznat, že sama bych se ve světle nejnovějších výzkumů soustředila spíše na jiný přenos vědění – v případě Rantzoviova originálu (a Huberova překladu) se ukazuje, jak významnou roli pro formování medicínské vědění v českých zemích po roce 1570 sehrála výuka na univerzitě ve Wittenberku, zdejší pojetí anatomie, stejně jako autority a texty, které se zde vyučovaly (pro další podrobnosti si dovoluji odkázat na svou knihu „Řád přírody, řád společnosti“, kde se wittenberské medicíně věnuje pasáž na str. 82-93, konkrétně *Regimentu zdraví* a jeho argumentace se týká pasáž od str. 320, jinak se zde hojně diskutují i další Huberovy a Adamovy texty). Z tohoto hlediska se také nabízí otázka, jestli není kontext „reformační“ medicíny pro analýzu *Regimentu zdraví* významnější než kontext medicíny „renesanční“. Důležité je také poznamenat, že fakt, že Rantzovius nebo jiný humanistický autor odkazoval na konkrétní antická, středověká či soudobá autorská jména, v dobovém pojetí nemusel vůbec znamenat, že jejich díla četl jako celek – pro tehdejší systém univerzitní výuky bylo typické, že se díla (včetně lékařských) studovala jako fragmenty, často v rámci kompendií, z nichž se i opisovala do dalších textů.

Závěrem jen stručně k jazykové stránce. Práce sice obsahuje gramatické a stylistické chyby, které obzvláště ve druhé polovině můžeme patrně přičíst na vrub časovému tlaku, její jazyková úroveň je však stále o poznání lepší než u většiny studentských prací v tomto stupni. Pro budoucí studium a výzkum bych si dovolila upozornit na funkci automatických oprav,

která dokáže při přepisu latiny vyprodukovat až úsměvné chyby (srov. např. automatickou opravu fere > free na str. 44).

Vzhledem k výše řečenému doporučuji bakalářskou práci k obhajobě a navrhuji ji hodnotit známkou **výborně** (1). Bylo by skvělé, kdyby se kol. Šilpoch rozhodl zúročit a prohloubit své dosavadní poznatky a ve studiu raněnovověké medicíny a učenosti pokračoval i v magisterském stupni.

Praha 23.1. 2023

Lucie Storchová